

**Stanowisko
Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych
i Komitetu Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk
w sprawie ewaluacji działalności naukowej**

W obliczu dynamicznych zmian w środowisku naukowym i rosnących oczekiwań co do jakości badań, my – reprezentujący polskie politolodzy i politologów – postrzegamy ewaluację działalności naukowej nie tylko jako narzędzie oceny osiągnięć, lecz przede wszystkim jako kluczowy instrument kształtowania przyszłości polskiej nauki. Bazując na doświadczeniach ostatnich lat, podkreślamy pilną potrzebę wprowadzenia gruntownej reformy obecnych zasad ewaluacji.

Stan obecny – wyzwania i ograniczenia systemu ewaluacji

Obecny model ewaluacji, oparty na ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571), wykazuje szereg poważnych problemów, których brak niezwłocznych korekt może negatywnie wpłynąć na rozwój nauki w Polsce. Uważamy, że warto zwrócić uwagę m.in. na następujące kwestie, które w naszej ocenie wpłyną pozytywnie na ocenę działalności naukowej – zarówno jednostek, jak i indywidualnych badaczy:

- **zniekształcony obraz działalności naukowej:** mechaniczne podejście do oceny, oparte na średnich wynikach pracowników, nie oddaje znaczenia wybitnych osiągnięć poszczególnych liderów naukowych w różnych dyscyplinach. Co więcej, system ten faworyzuje jednostki o niewielkiej liczbie pracowników (małe N) w porównaniu do dyscyplin skupiających większe zespoły, co dodatkowo zniekształca obraz rzeczywistego dorobku naukowego;
- **nieadekwatny wykaz czasopism punktowanych i wydawnictw jako podstawa oceny dorobku naukowego (niewłaściwie zbudowana baza oceny w kryterium pierwszego etapu ewaluacji):** obecny wykaz czasopism punktowanych oraz wydawnictw naukowych prowadzi do systemowego zniekształcenia obrazu dorobku. Model ten nie tylko promuje publikowanie w czasopismach o wątpliwej wartości merytorycznej, ale także sprzyja upowszechnianiu patologicznych praktyk, takich jak powielanie treści w różnych językach, autoplgiaty czy publikowanie w predatory journals. W rezultacie jakość nauki zostaje zastąpiona przez mechaniczne spełnianie formalnych wymagań ewaluacyjnych, co osłabia realny wpływ polskich badań na światową naukę;
- **podatność systemu na praktyki optymalizacyjne i nieetyczne:** sztuczna optymalizacja wyników, etatów lub w ramach dyscyplin, publikowanie w nieetycznych źródłach (*predatory journals*), korzystanie z usług *paper mills* oraz manipulacja danymi algorytmicznymi prowadzą do uzyskiwania liczbowych wskaźników, które nie oddają rzeczywistego wkładu merytorycznego;
- **brak uwzględnienia specyfiki jednostek:** jednolita metodologia oceny nie bierze pod uwagę różnic wynikających z misji i struktury poszczególnych placówek. Jednostki o charakterze badawczym, których głównym celem jest generowanie innowacyjnych wyników, funkcjonują inaczej niż uczelnie o profilu mieszanym, gdzie równie istotne są

obowiązki dydaktyczne. Stosowanie tych samych kryteriów dla wszystkich jednostek utrudnia sprawiedliwą ocenę osiągnięć, nie oddając pełni specyfiki działań i wyzwań, przed jakimi stoją poszczególne instytucje.

Minimalizacja szkód – jak wykorzystać obecny system, by uniknąć pogłębiania negatywnych doświadczeń?

Uwzględniając liczne, poważne i powszechnie krytykowane przez środowisko naukowe niedoskonałości obecnego modelu, uważamy, że ewaluacja za lata 2022–2025 realizowana według aktualnych zasad nie pozwala na obiektywną ocenę jakości działalności naukowej.

Mając na uwadze deklaracje ministerstwa, według których bieżący okres będzie oceniany na podstawie dotychczasowych kryteriów, zwracamy uwagę na konieczność, aby proces tej oceny nie stanowił dodatkowego obciążenia dla poszczególnych dyscyplin naukowych. W związku z tym apelujemy o zastosowanie rozwiązań, które pozwolą jednostkom naukowym na kontynuowanie dotychczasowych osiągnięć.

Proponujemy, aby:

- utrzymać dotychczasowe kategorie przyznane na podstawie oceny za lata 2017–2021, z jednoczesną możliwością dobrowolnej ewaluacji jednostek, które nie ubiegały się o kategorię w wybranej dyscyplinie, nie uzyskały satysfakcjonującej kategorii lub plasują się poniżej poziomu B+;
- przeprowadzić ewaluację z gwarancją utrzymania osiągnięć – w sytuacji, gdy ocena jest nieunikniona, jednostki powinny mieć pewność, że ich dotychczasowy dorobek naukowy nie zostanie zaniżony.

Takie podejście pozwoli na **bardziej sprawiedliwą i konstruktywną ocenę**, nie szkodząc mocniej niż dotychczas dalszemu rozwojowi polskiej nauki.

Krok w przyszłość – konieczne reformy systemu ewaluacji

Widząc pilną potrzebę zmian Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych i Komitet Nauk Politycznych PAN postrzegają reformę ewaluacji jako **szansę na stworzenie modelu, który:**

- opiera się na rzetelnych kryteriach ustalanych w sposób przejrzysty, sprawiedliwy i w ścisłej współpracy ze środowiskiem naukowym;
- uwzględnia specyfikę poszczególnych dyscyplin i jednostek, dzięki czemu realny dorobek naukowy będzie oceniany adekwatnie do różnorodnych wyzwań i możliwości badawczych;
- promuje innowacyjność oraz ponadprzeciętne osiągnięcia, a nie jedynie mechanicznie liczbowo mierzone wskaźniki;
- zapewnia sprawiedliwą i przejrzystą ocenę czasopism naukowych, uwzględniając ich rzeczywistą jakość i znaczenie w globalnym oraz krajowym obiegu naukowym. Konieczne jest wprowadzenie mechanizmu regularnej i transparentnej weryfikacji wykazu czasopism, aby ocena dorobku naukowego opierała się na rzeczywistej wartości publikacji;
- minimalizuje ryzyko patologicznych praktyk, takich jak sztuczna optymalizacja wyników czy manipulacja danymi. W celu przeciwdziałania tym zjawiskom konieczne jest opracowanie transparentnych kryteriów oceny czasopism naukowych oraz mechanizmów zapobiegających publikowaniu w predatory journals i korzystaniu z usług paper mills;
- uwzględnia istniejące międzynarodowe listy predatory journals oraz wytyczne organizacji zajmujących się etyką publikacyjną przy tworzeniu wykazu czasopism punktowanych. Takie podejście pozwoli na minimalizowanie patologii związanych z publikowaniem w

czasopismach o wątpliwej wartości naukowej i zwiększy transparentność systemu ewaluacji;

- zapewnia elastyczność i możliwość dostosowania do zmieniających się realiów naukowych;
- zapewnia stabilność i przewidywalność systemu ewaluacji poprzez ustalanie i publikowanie kryteriów oceny przed rozpoczęciem okresu ewaluacyjnego, a nie wstecz. Zmiany w zasadach oceny dorobku naukowego w trakcie lub po zakończeniu ewaluacji podważają transparentność procesu i uniemożliwiają uczelniom dostosowanie strategii badawczej do oczekiwań ewaluujących. Przejrzystość i stabilność zasad jest warunkiem budowania systemu opartego na jakości, a nie na mechanicznej optymalizacji wyników.

Taki model miałby na celu unikanie błędów dotychczasowego systemu oraz budowanie fundamentów doskonałości naukowej.

Jednocześnie wzywamy, aby kolejna ewaluacja uwzględniała dobro jednostek naukowych, specyfikę dyscyplin oraz potrzeby badaczy i nauki w Polsce. W celu stworzenia modelu, który będzie optymalnym narzędziem wsparcia doskonałości naukowej, Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych oraz Komitet Nauk Politycznych PAN rekomendują opracowanie nowego, pilotażowego modelu ewaluacji na lata 2026–2029 i przeprowadzenie szeroko zakrojonych konsultacji środowiskowych, angażujących ekspertów, przedstawicieli jednostek badawczych, towarzystw naukowych oraz międzynarodowych partnerów. Ważnym elementem procesu oceny winno być ustanowienie niezależnej komisji odpowiedzialnej za bieżącą ocenę skuteczności przyjętych rozwiązań oraz ich modyfikację w razie wykrycia niezamierzonych konsekwencji.

Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych oraz Komitet Nauk Politycznych PAN podkreślają, że reforma systemu ewaluacji stanowi strategiczną inwestycję w przyszłość polskiej nauki. Nowy model nie tylko umożliwi uniknięcie patologii obecnego systemu, ale również stworzy solidne fundamenty pod budowę systemu oceny, który będzie sprawiedliwy, elastyczny i skoncentrowany na osiągnięciu doskonałości naukowej. Apelujemy do wszystkich zainteresowanych podmiotów o otwarty dialog i wspólną pracę nad wdrażaniem nowoczesnych, przyszłościowych rozwiązań.

Podpisano

W imieniu Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych
prof. Magdalena Musiał-Karg
(Prezes PTNP)

W imieniu Komitetu Nauk Politycznych PAN
prof. Jolanta Itrich-Drabarek
(Przewodnicząca KNPoL PAN)